

Леся Кравченко
к.пед.н., доцент кафедри
техніко-технологічних
дисциплін, охорони праці та
безпеки життєдіяльності
Україна, м. Умань

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ

В статті розкриваються сучасні тенденції розвитку професійної підготовки сучасного вчителя технологій. Аналізуються психолого-педагогічні аспекти вибору професійно-орієнтованих технологій як провідних у фаховій підготовці майбутніх учителів технологій.

Ключові слова: професійне самовизначення, вчитель технологій теоретична та практична готовність, навчально-професійна діяльність, загальноосвітні навчальні заклади.

В статье раскрываются современные тенденции развития профессиональной подготовки современного учителя технологий. Анализируются психолого-педагогических аспекты выбора профессионально-ориентированных технологий как ведущих в профессиональной подготовке будущих учителей технологий.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение, учитель технологий, теоретическая и практическая готовность, учебно-профессиональная деятельность, общеобразовательные учебные заведения.

In this article modern trends in modern teacher training technologies. Analyzes the psychological and pedagogical aspects of choice of profession-oriented technology as the leading professional training of future teachers of technology.

Keywords: professional self, teacher technologies theoretical and practical readiness, educational and professional activities, general education.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку вищої професійної освіти обумовлюють необхідність підготовки конкурентоспроможного, професійно компетентного фахівця, який відповідає вимогам сучасної соціокультурної ситуації. Розгляд проблеми технології через призму сучасного філософського знання дозволяє визнати її важливою детермінантою освітніх процесів і перетворень, що пов'язані насамперед, з переходом від знаннєвої до компетентнісної парадигми. Поєднання принципів логіки, етики і естетики є підґрунтям конструювання професійно-орієнтованих технологій формування готовності до професійного саморозвитку майбутнього вчителя технологій.

Таким чином, в умовах оновлення національної школи в Україні, визначення шляхів реформування освіти та входження нашої держави у світову спільноту особливого значення набуває переорієнтація навчання та виховання з формування особистості на стратегію її розвитку й саморозвитку. Новітні освітні технології покликані підняти престиж української педагогіки, першочерговим завданням якої є забезпечення вітчизняної школи висококваліфікованими фахівцями. Однак, складний та суперечливий характер суспільних процесів, зміна ціннісної орієнтації молоді, зниження престижу й ролі професії вчителя при одночасному зростанні престижу вищої освіти, яка дає можливість бути конкурентоздатним на ринку праці, викликає необхідність зміни не тільки ставлення держави до вчителя, але й удосконалення методів підготовки майбутніх учителів, більшою мірою орієнтуючи їх на власне становлення та розвиток як професіонала, фахівця високого гатунку.

Практика показує, що спеціально організована робота з формування готовності до самоосвіти, самовиховання, а отже саморозвитку студентів педагогічного вищого навчального закладу як правило має стихійний характер. Причина – у загальноновизнаних недоліках вищівського навчання: перевантаженні студентів великими обсягами навчального матеріалу,

недостатньому розвитку у них навичок самостійної роботи, відсутності навичок самореалізації.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Підготовка фахівців у галузі вищої педагогічної освіти досліджувалась у багатьох аспектах: у роботах про значення учителя в суспільстві, методології та теорії розвитку його особистості (В. Андрущенко, В. Кремень, В. Сластьонін); у дослідженнях, спрямованих на вдосконалення навчального процесу та професійної підготовки вчителів технологій (Я. Бобилева, В. Борисов, С. Борисова, А. Гедзик, О. Коберник, М. Корець, В. Стешенко, А. Терещук, О. Торубара, С. Ткачук, С. Яшанов та ін.).

Значущість професійно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх спеціалістів підтверджена в наукових доробках В. Борисова, С. Борисової, Н. Гусак, О. Набоки, О. Падалки. Дослідники провідне місце у формуванні професійних мотивів вбачають в цілеспрямованому професійному вихованні студентів. Вони наголошують, що вже на першому курсі студенти повинні чітко уявляти собі суспільну значущість педагогічної професії, основні її вимоги до особистості й активно розвивати в собі професійно важливі якості. У такому контексті необхідна розробка цілісної програми професійного виховання, спрямованої на підготовку студентів до майбутньої професії з самого початку навчання.

Мета статті – виявити та обґрунтувати психолого-педагогічні аспекти формування готовності майбутніх учителів технологій до професійного саморозвитку.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка майбутніх учителів технологій багато в чому має визначатися збільшенням потреб суспільства у фахівцях, здатних до постійного творчого пошуку, творчої самореалізації і професійного саморозвитку. Варто зазначити, якщо раніше головною метою вищої педагогічної школи було формування в студентів системи знань і практичних умінь, необхідних для майбутньої професії, то тепер цього вже недостатньо.

Використання професійно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів технологій, на нашу думку, повинне забезпечувати поєднання спеціальних дисциплін з таким поданням навчального матеріалу, яке б навчило студента самостійно мислити, сприяло б формуванню пошукового, критичного мислення.

Сьогодення актуалізувало перехід від освіти «на все життя» до неперервної освіти «впродовж всього життя». Тому, освітній процес у вищій школі необхідно будувати так, аби майбутні фахівці навчилися набувати знання, вміння та досвід пізнавально-творчої самостійності, формуючи в себе психологічну, теоретичну та практичну готовність до інтелектуально-творчої та самоосвітньої діяльності. Соціально-економічний розвиток суспільства висуває низку умов, якими визначаються психолого-педагогічні аспекти використання професійно-орієнтованих технологій у системі вищої педагогічної освіти. Означеними умовами на думку багатьох науковців є:

- збільшення ролі висококваліфікованої праці в суспільстві, що зумовлює стимулювання процесу оволодіння знаннями, тобто активізацію цього процесу, розширює та поглиблює систему вищої освіти і, як наслідок, призводить до необхідності кількісних і якісних змін в підготовці майбутніх учителів технологій;

- збільшення обсягу науково-технічної інформації, оскільки динамізм прогресу вимагає від сучасних учителів технологій швидко та на високому професійному рівні оволодівати новими сферами знань, оперативно змінювати профілі навчання учнів;

- інтенсивне формування нових напрямків у науці, перевага інтеграції над диференціацією в різних сферах знання, системного погляду на різноманітні явища, об'єкти, процеси, фундаменталізація та професіоналізація підготовки майбутніх фахівців;

- удосконалення засобів праці, широке використання інформаційних технологій призводить до збільшення питомої ваги творчих, евристичних

задач у діяльності спеціалістів, підвищення їхньої культури та вдосконалення особистісних якостей;

- системне мислення фахівців, коли кожне явище розглядають як частину системи з усіма її закономірностями;
- посилення міжпредметних зв'язків;
- спрямування всіх засобів діяльності безпосередньо на людину, зміну її поглядів на наукову та професійну діяльність (входження у професію).

Означені тенденції та умови виявили необхідність виховання, навчання та розвитку майбутнього вчителя технологій як високоморальної, соціально зрілої, творчої особистості, спроможної до інтелектуальної ініціативи та гнучкого мислення в умовах ринку праці.

У зв'язку із цим актуальним стає перегляд усієї системи побудови та проведення занять у вищій школі, бо специфіка роботи зі студентами вимагає використання поряд з традиційними, професійно-орієнтованих технологій, які б не лише підвищили результативність фахового навчання, а й всіляко сприяли ефективному особистісному становленню студента. Тому, гармонійно поєднаний особистісний і професійний розвиток майбутнього фахівця є головною метою застосування професійно-орієнтованих технологій в підготовці майбутніх учителів технологій.

Обґрунтування психолого-педагогічних аспектів вибору професійно-орієнтованих технологій як провідних у фаховій підготовці майбутніх учителів технологій обумовлено тим, що означені технології являють собою спосіб вдосконалення студента в напрямку його професійного розвитку, формування та становлення особистісних та професійно-значущих якостей та рис людини і фахівця.

Навчально-професійна діяльність, яка є провідною в цьому віці, має зумовлювати основні зміни в структурі особистості студентів. Саме ці зміни характеризують його професійний розвиток.

Дійсно, у студентському віці молоді люди формуються як майбутні фахівці. Цей період є сенситивним періодом формування потреби до

особистісного та професійного самовдосконалення. Зауважимо, що самоствердження відбувається за допомогою самореалізації в навчально-професійній діяльності, що обумовлює відповідний розвиток. Індивідуально-професійний розвиток студентів у вищому навчальному закладі прямо залежить від тих змістовних цінностей, які вони знаходять у професійній діяльності. Наявність і усвідомлення значущої мети, змісту, тобто змістовного компонента професійної спрямованості – важлива умова професійного й особистісного розвитку студента.

Виявлені закономірності професійного розвитку майбутнього вчителя технологій є необхідним підґрунтям для впровадження професійно-орієнтованих технологій навчання та зумовлюють таку їхню побудову, яка б ставила в центр усієї освітньої системи особистість студента, забезпечення комфортних, безконфліктних і безпечних умов його професійного становлення та розвитку.

Необхідно зазначити, що процес професійного самовизначення – це дії студента, пов'язані із самоаналізом, самопізнанням і самооцінюванням власних здатностей і ціннісних орієнтацій; дії стосовно розуміння ступеню відповідності власних особливостей вимогам обраної професії; дії щодо саморозвитку своїх здібностей і можливостей з метою досягнення більш повної відповідності самого себе обраній професії та власним спрямуванням.

Застосування професійно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів технологій має сприяти активізації одного з найважливіших процесів: трансформації одного типу діяльності в інший – навчальної в професійну. Підкреслимо, що студент повинен освоїти не тільки нову «навчально-професійну діяльність», але й новий спосіб життя, усвідомити свій новий статус. У цей період формується професійний світогляд, що сприяє усвідомленню студентом себе як суб'єкта навчально-професійної діяльності. У процесі навчально-професійної діяльності індивід не лише отримує відомості у вигляді певної інформації, але й особистісні характеристики у вигляді переконань, установок, світоглядних позицій,

мотивів, тобто під час навчання відбувається становлення особистості, здібної свідомо керувати власними діями, спрямовувати їх на досягнення поставлених цілей. Зміст діяльності та способи дій, які спрямовані на вирішення навчально-пізнавальних задач, також набувають в освітньому процесі.

У зв'язку з цим у процесі професійно-орієнтованої технології навчання, на нашу думку, необхідно висувати задачу формувати певні системи розумових дій у процесі засвоєння навчального матеріалу. Одним з основних критеріїв загальноосвітньої та спеціальної підготовки студентів є системність знань й умінь, що передбачає глибоке та міцне знання наукової теорії, сутності майбутньої професійної діяльності, успішне володіння комплексом умінь, необхідних для самостійної практичної діяльності, усвідомлення взаємозв'язку (логічного та структурно-функціонального) між елементами знання й окремими вміннями, використання цих знань і умінь у процесі творчої практичної діяльності.

Показниками системності знань є:

- ступінь засвоєння провідних теоретичних ідей, понять, положень;
- ступінь теоретичного усвідомлення способів організації відповідного виробництва;
- рівень оперування теоретичними знаннями, їхнє використання в практичній діяльності;
- ступінь зацікавленості професійною діяльністю.

Системність знань і умінь є інтегральним показником, який відображає єдність оволодіння змістовно-процесуальним аспектом навчально-професійної діяльності, взаємозв'язок знань й умінь; поєднує в собі й інші характеристики якості знань й умінь (повнота, усвідомленість, міцність, діяльність); відображає динамічність і творчий характер знань й умінь (їхнє застосування в різноманітних умовах); показує єдність і взаємозв'язок пізнавальної та практичної діяльності студентів (у процесі яких формуються загальнонаукові знання й уміння) та характер цієї діяльності.

У структурі навчально-професійної діяльності як провідного виду діяльності студента безумовну значущість має безпосередньо діяльнісний компонент. Справді, впровадження професійно-орієнтованих технологій однозначно має передбачати включення студентів до процесів набуття професійно-значущих знань, розв'язання професійно-спрямованих завдань і ситуацій, здобуття практичного досвіду майбутньої професійної діяльності. Варто констатувати, що умовою успішної реалізації діяльнісного компоненту навчально-професійної діяльності студента є застосування професійно-орієнтованих технологій як інструменту формування активної діяльнісної позиції студента, застосування ним на практиці одержаних знань і чіткого усвідомлення яким чином і з якою метою ці знання можуть бути застосовані.

Сучасна педагогічна наука надає можливість кожному студенту засвоїти сучасну методологію творчості, вчить цілеспрямовано використовувати закони технічних й інших систем, формує системне мислення, дозволяє не лише розвивати природний творчий потенціал, але й сформуванню потреби в подальшому самопізнанні, творчому саморозвитку, а також об'єктивну самооцінку.

Під час дослідження даної проблеми з'ясовано, що готовність викладача до активного використання професійно-орієнтованих технологій та ефективність цього процесу визначається не лише вищезначеними його професійними й особистісними якостями, а також врахуванням мотиваційного, креативного, рефлексивного, організаційного та комунікативного аспектів педагогічної діяльності.

Для успішного функціонування технології формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів технологій необхідно створити педагогічні умови, без реалізації яких формування готовності буде неможливо, а дотримання таких умов гарантує максимально ефективне її формування. Нам видається за важливе для дослідження даної проблеми необхідно розглядати процес формування готовності до професійного саморозвитку майбутнього вчителя в межах певної технології.

Визначення педагогічних умов формування готовності до професійного саморозвитку майбутнього вчителя технологій має врахувати особливості формування такої готовності та її складових. Різноманіття підходів до пояснення феномена готовності до професійного саморозвитку дозволяє показати її як інтегративну якість особистості педагога-професіонала, як умову та передумову ефективної педагогічної діяльності, як узагальнений показник професійної компетентності майбутніх вчителів технологій, як мету професійного самовдосконалення.

Висновки. Таким чином, професійна підготовка майбутніх учителів технологій повинна спрямовуватися, насамперед, на нове бачення цілей освіти, висувати нові вимоги до змісту технологій навчання, засобів контролю й оцінки. Зважаючи на це головним є застосування професійно-орієнтованих технологій навчання, які б наповнили зміст освіти багатоплановим спектром знань, надали можливість студентам відкривати та конструювати знання, створювали б ситуації включення студентів у різні види діяльності.

Список літератури:

1. Антонюк М.С. Психологічні особливості формування у студентів умінь і навичок самостійної роботи / М.С. Антонюк // Сучасні педагогічні технології у вищій школі: Наук.-метод. зб. – К., 1995. – С. 111–113.

2. Державний стандарт освітньої галузі "Технологія" // Трудова підготовка в закладах освіти України. – 2003. – № 1. – С. 3 – 6.

3. Коберник О.М. Модернізація підготовки майбутніх вчителів трудового навчання / О.М. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 4. – С. 28–30.

4. Кужельний А.В. Проблема готовності студентів до саморозвитку у галузі професійної освіти / А.В. Кужельний // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка [Текст] / [гол.

ред. Носко М.О]. – Чернігів: ЧНПУ, 2013. – Вип. 108. – Т. 2. – С. 151 – 153. – (Серія: Педагогічні науки).

5. Сидоренко В. К. Актуальні проблеми підготовки вчителів трудового навчання в світлі реформування освіти в Україні / В. К. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 2. – С. 41–44.

Інформація про автора:

Кравченко Леся Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри техніко-технологічних дисциплін, охорони праці та безпеки життєдіяльності, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

Контактний телефон – 067 – 493 – 45 - 46